

Warszawa, dnia 16 stycznia 2020 r.

KMP.570.22.2019.MZ

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z wizytacji III Komisariatu Komendy Miejskiej Policji w Łodzi
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192), zwanego dalej: OPCAT, oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 7 sierpnia 2019 r. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (dalej: KMPT) przeprowadził wizytację III Komisariatu Komendy Miejskiej Policji w Łodzi (dalej zwany: Komisariatem, jednostką), mieszczącego się tymczasowo przy ul. Pienistej 71.

W skład zespołu wizytującego wchodził: Aleksandra Nowicka (kryminolog, specjalistka ds. bezpieczeństwa), Przemysław Kazimirski – Dyrektor KMPT oraz Michał Żłobecki (prawnicy).

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzenie sposobu traktowania osób zatrzymanych, w celu wzmocnienia, jeśli to niezbędne, ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawienie rekomendacji właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków zapewnionych osobom pozbawionym wolności i zapobiegania torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, mając na uwadze odpowiednie standardy organizacji międzynarodowych.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowę z podinsp. Jakubem Puzderem – Zastępcą Komendanta III Komisariatu Policji w Łodzi oraz Naczelnikiem Wydziału Prewencji;

- przeprowadzono ogląd pomieszczeń Komisariatu (stanowisk służbowych policjantów, sanitariatów, etc.) oraz wybranych samochodów służbowych;
- dokonano analizy rejestrów i wybranej dokumentacji prowadzonej w Komisariacie;
- wykonano dokumentację fotograficzną.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano wybraną dokumentację związaną z funkcjonowaniem Komisariatu.

Przedmiotem zainteresowania przedstawicieli KMPT każdorazowo pozostają następujące zagadnienia: traktowanie osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy, warunki materialne zatrzymania, funkcjonowanie w praktyce podstawowych zabezpieczeń chroniących osoby pozbawione wolności przed złym traktowaniem, kwalifikacje personelu.

W niniejszym raporcie uwzględniono mocne strony i dobre praktyki, a także obszary, które wymagają wzmocnienia z punktu widzenia zapobiegania torturom i innym formom złego traktowania osób pozbawionych wolności. Raport opisuje również problemy systemowe wymagające zmiany obowiązującego prawa.

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. osoba zatrzymana, funkcjonariusz lub pracownik Komisariatu, członek rodziny, inna osoba) lub organizacja, która przekazała KMPT informację, nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej.

Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że *żadna władza lub funkcjonariusz nie nakaże, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.*

3. Charakterystyka placówki

Wizytowany Komisariat podlega Komendzie Miejskiej Policji w Łodzi. Znajdują się w nim 2 wydziały: Wydział Prewencji (składający się z: Ogniwa Patrolowego, Ogniwa ds. Nietletnich i Patologii, dwóch Rewirów Dzielnicowych, Zespołu Wykroczeń i Organizacji Służby oraz Zespołu Dyżurnych) i Wydział Kryminalny, w ramach którego działają: Zespół Operacyjno – Rozpoznawczy i Zespół do Walki z Przeszłością Gospodarczą. Ze względu na prowadzony od 1 kwietnia 2018 r. generalny remont siedziby przy ul. Armii Krajowej 33 policjanci i pracownicy III Komisariatu Policji KMP w Łodzi zostali przeniesieni do budynków

mieszczących się na terenie należącym do Oddziału Prewencji Policji w Łodzi przy ul. Pienistej 71.

4. Mocne strony

Z oświadczenia Zastępcy Komendanta oraz analizy dokumentacji wynika, iż poza informacją dotyczącą zaobserwowanych u zatrzymanego obrażeń, w protokole zatrzymania umieszcza się każdorazowo adnotację dotyczącą przebytego leczenia neurologicznego, psychiatrycznego lub odwykowego osoby zatrzymanej. Procedura ta pozwala funkcjonariuszom na lepsze oszacowanie potencjalnego ryzyka związanego z indywidualnymi właściwościami osoby zatrzymanej oraz podjęcie adekwatnych środków, których celem jest zapewnienie zarówno osobom zatrzymanym, jak i samym policjantom bezpieczeństwa. Co więcej, w przypadku podejrzenia zaburzeń psychicznych zatrzymani standardowo poddawani są badaniu lekarskiemu i to lekarz decyduje, czy wobec badanej osoby funkcjonariusze mogą prowadzić dalsze czynności.

5. Problemy systemowe

5.1. Dostęp osób zatrzymanych do lekarza oraz dokumentowanie obrażeń

Niezależne badanie lekarskie i właściwe dokumentowanie urazów stwierdzonych podczas badania uważane jest za podstawową i minimalną gwarancję chroniącą przed torturami i przemocą, silnie podkreślaną przez międzynarodowe instytucje monitorujące traktowanie osób pozbawionych wolności – Podkomitet ds. Prewencji Tortur ONZ (SPT)¹ oraz CPT².

Według polskiego prawa krajowego, zgodnie z art. 244 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. z 2018 r., poz. 1987, ze zm.) zatrzymanemu przysługuje prawo m.in. do dostępu do pierwszej pomocy medycznej. Natomiast § 1. ust. 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w *sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję* (Dz. U. z 2012 r., poz. 1102) określa, że obowiązkowemu badaniu lekarskiemu są poddawane: osoby żądające badania lekarskiego, posiadające widoczne obrażenia ciała niewskazujące na stan nagłego zagrożenia zdrowotnego, oświadczające, że cierpią na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, którego przerwanie powodowałoby zagrożenie życia lub zdrowia, kobiety karmiące piersią i w ciąży,

---

¹ Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 45-48; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 57-61; Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 20; Raport SPT z wizyty w Szwecji, CAT/OP/SWE/1, § 62-64.

² European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). Zob. Drugie Sprawozdanie Ogólne, CPT/Inf (92) 3, § 36-38; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 26, 30.

osoby chore zakaźnie, osoby z zaburzeniami psychicznymi, nieletni po spożyciu alkoholu lub innego, podobnie działającego środka.

Warto w tym miejscu przypomnieć rekomendacje wydane przez CPT po wizycie w Polsce w 2013 r. i 2017 r., które mówią o tym, by osoby pozbawione wolności przez Policję miały zagwarantowane *explicite* prawo dostępu do lekarza (w tym także prawo dostępu do dowolnie wybranego lekarza, co oznacza, że badanie przez takiego lekarza może być przeprowadzone na koszt osoby zatrzymanej) od samego początku pozbawienia wolności. Odpowiednie przepisy powinny gwarantować prawo żądania dostępu osoby zatrzymanej do lekarza w każdych okolicznościach; ani funkcjonariusze Policji, ani żadne inne podmioty nie mogą oceniać zasadności takich żądań³.

Wszystkie badania lekarskie winny być przeprowadzane poza zasięgiem słuchu oraz, jeżeli lekarz nie zarządzi inaczej, poza zasięgiem wzroku funkcjonariuszy Policji. Komitet zaleca także, by informacje dot. zdrowia zatrzymanych były przechowywane w sposób zapewniający ich poufność. Personel lekarski może udzielać funkcjonariuszom jedynie niezbędnych informacji o stanie zdrowia zatrzymanych, informacja taka powinna jednak ograniczać się do minimum pozwalającego na zapobieżenie poważnemu ryzyku grożącemu osobie zatrzymanej lub innym osobom, chyba że osoba zatrzymana wyraża zgodę na udzielanie dodatkowych informacji [o swoim stanie zdrowia]⁴.

KMPT zaleca przeprowadzanie badań lekarskich wszystkich osób zatrzymywanych, mając na względzie powyższe standardy międzynarodowe.

5.2. Dostęp do adwokata od początku zatrzymania

W wizytowanym Komisariacie osoby przesłuchiwane mogą korzystać z obrońcy z wyboru, jeśli takiego posiadają. Zgodnie z otrzymanymi informacjami, spotkania z adwokatem odbywają się co do zasady w obecności funkcjonariusza.

W tym kontekście wspomnieć należy, iż w praktyce nie każda osoba zatrzymana ma dostęp do adwokata od początku zatrzymania. Taka sytuacja stwarza ryzyko złego traktowania, gdyż jak pokazuje doświadczenie KMPT, ryzyko tortur jest największe bezpośrednio po zatrzymaniu. Niezwykle istotna jest tutaj sytuacja osób ubogich, których nie stać na opłacenie obrońcy z wyboru. Ponadto procedura wyboru obrońcy z urzędu nie zapewnia w praktyce

---

³ Raport z wizyty Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) przeprowadzonej w Polsce w dniach 5 - 17 czerwca 2013 r.

⁴ Raport z wizyty Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) przeprowadzonej w Polsce w 2017 r.

dostępu do obrońcy bezpośrednio po zatrzymaniu. Wniosek o przyznanie obrońcy z urzędu można bowiem złożyć dopiero po pierwszym przesłuchaniu w charakterze podejrzanego, nie zaś bezpośrednio po zatrzymaniu. Do czasu więc wyznaczenia obrońcy z urzędu i jego pierwszego kontaktu z klientem, funkcjonariusze realizują z zatrzymanym czynności służbowe (np. przesłuchania, rozpytania).

Na problem dostępu w Polsce do adwokata zwraca uwagę CPT, podkreślając w swoim raporcie z wizyty w 2017 r., że dostęp do prawnika stanowi podstawowe zabezpieczenie przed złym traktowaniem, a mimo tego praktyczny dostęp zatrzymanych do realizacji tego prawa nadal jest w Polsce problemem⁵. Ponadto w polskim prawie brak jest przepisów przewidujących wyznaczenie obrońcy z urzędu przed etapem postępowania sądowego. W związku z tym osoby zatrzymane, które nie są w stanie zapłacić za usługi prawne, są faktycznie pozbawione prawa dostępu do prawnika⁶. Komitet wskazuje też, że w jego ocenie osoby zatrzymane przez Policję nadal są narażone na znaczne ryzyko niewłaściwego traktowania i polskie władze powinny zintensyfikować swoje wysiłki w tym obszarze⁷.

Ponadto zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. podejrzeni, którzy nie posiadają wystarczających środków na pokrycie kosztów pomocy adwokata, mają prawo do korzystania z pomocy prawnej z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości. Pomoc prawna z urzędu powinna być przyznana bez zbędnej zwłoki i najpóźniej przed przesłuchaniem danej osoby przez Policję, inny organ ścigania lub przez organ sądowy, lub przed przeprowadzeniem konkretnych czynności dochodzeniowo-śledczych lub dowodowych⁸.

Zgodnie z Dyrektywami Parlamentu Europejskiego i Rady UE podejrzeni lub oskarżeni w postępowaniu karnym mają prawo dostępu do adwokata w takim terminie i w taki sposób, aby osoby te mogły rzeczywiście i skutecznie wykonywać przysługujące im prawo do obrony. Dostęp do adwokata powinien nastąpić bez zbędnej zwłoki: przed przesłuchaniem przez Policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy, w momencie prowadzenia przez organy ścigania lub inne właściwe organy czynności dochodzeniowych lub innych czynności dowodowych, niezwłocznie po pozbawieniu wolności, zanim podejrzeni lub oskarżeni zostali wezwani

---

⁵ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 23.

⁶ Tamże, § 25.

⁷ Tamże, § 21.

⁸ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wniosek w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz.U.UE.L.2016.297.1).

do stawiennictwa przed sądem właściwym w sprawach karnych w odpowiednim czasie, zanim ww. osoby stawią się przed tym sądem⁹.

Dzieci będące podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym, z uwagi na fakt, iż wymagają szczególnego traktowania i nie zawsze są w stanie w pełni rozumieć i śledzić postępowanie karne, powinny korzystać z pomocy adwokata z urzędu, jeśli dziecko lub podmiot odpowiedzialności rodzicielskiej nie zapewnił takiej pomocy we własnym zakresie¹⁰.

Powyższy problem był już sygnalizowany Ministrowi Sprawiedliwości przez Rzecznika Praw Obywatelskich¹¹.

Wizytujący zaobserwowali, iż w jednostce brak było listy adwokatów i radców prawnych, z której skorzystać mogłaby osoba zatrzymana w przypadku, jeśli nie korzystała uprzednio z pomocy prawnej. W celu zwiększenia skuteczności gwarancji dostępu do obrońcy KMPT zaleca sporządzenie listy adwokatów i radców prawnych wpisanych na listę Okręgowej Rady Adwokackiej w Łodzi i Okręgowej Izby Radców Prawnych w Łodzi, informowanie o jej istnieniu osoby zatrzymanej i udostępnianie jej tej osobie w przypadku zgłoszenia takiej chęci.

Powyższy standard jest zgodny z rekomendacjami CPT, który zalecał sporządzenie, we współpracy z samorządem prawniczym, list prawników z urzędu, dostępnych dla osób zatrzymanych, które powinny być dostępne w każdym komisariacie Policji¹². Ponadto zgodnie z zasadami i wytycznymi ONZ w zakresie dostępu do pomocy prawnej w sprawach karnych, w celu zapewnienia szybkiego dostępu do pomocy prawnej na posterunkach Policji, zaleca się utworzenie, w porozumieniu z samorządem prawniczym, listy prawników¹³.

---

⁹ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.U.UE.L.2013.294.1).

¹⁰ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym (Dz.U.UE.L.2016.132.1).

¹¹ Zob. Wystąpienia Generalne RPO do Ministra Sprawiedliwości z dnia 18.04.2017 r. i 27.09.2018 r., KMP.570.3.2017.RK.

¹² Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 17; Raport CPT z wizyty na Słowenii, CPT/Inf (2017) 27, § 15.

¹³ Zob. Annex United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems, A. Introduction, pkt. 2; Principle 3. Legal aid for persons suspected of or charged with a criminal offence, pkt. 21. Zasady i wytyczne przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 20 grudnia 2012 r.

5.3. Sytuacja kadrowa w Policji

Z informacji uzyskanych przez przedstawicieli KMPT wynika, iż na dzień wizytacji zgłaszano 9 wakatów, przy ogólnym stanie etatowym wynoszącym 101 osób.

W tym kontekście podnieść należy, iż niedobór kadry powoduje, że policjanci są dodatkowo obciążeni pracą, przemęczeni i sfrustrowani brakiem systemowych rozwiązań tej sytuacji. KMPT jest zaniepokojony powyższą sytuacją z uwagi na zauważalną korelację pomiędzy poziomem zatrudnienia, a jakością pracy funkcjonariuszy, ich możliwościami zawodowymi i motywacją. Czynniki te niewątpliwie znajdują odzwierciedlenie w stosunku policjantów do osób pozbawionych wolności. Braki kadrowe sprzyjają wypaleniu zawodowemu, przez co stwarzają ryzyko niewłaściwych zachowań.

Podkomitet ds. Prewencji Tortur ONZ (SPT) wskazuje, że poziom zatrudnienia personelu miejsc detencji ma bezpośredni wpływ nie tylko na bezpieczeństwo i ochronę zarówno zatrzymanych, jak i personelu, ale również na możliwości personelu w zakresie organizacji codziennej pracy i reżimu instytucji jako całości. Odpowiedni poziom zatrudnienia zapobiega również przypadkom wypalenia wśród członków personelu i pozwala im korzystać z pełnej zdolności zawodowej, zamiast koncentrować się tylko na codziennych czynnościach¹⁴.

Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) podkreśla, że skuteczne zapobieganie torturom i innym formom niewłaściwego traktowania przez funkcjonariuszy Policji wymaga zmiany kultury policyjnej, ukierunkowanej na poszanowanie praw człowieka i reagowania funkcjonariuszy na wszelkie przypadki złego traktowania przez ich współpracowników. Przemoc wobec osób pozostających pod nadzorem Policji powinna być postrzegana jako naruszenie praw człowieka oraz niedopuszczalny brak profesjonalizmu, który ma wpływ na wizerunek całej Policji. Zmiana sposobu myślenia w Policji powinna rozpocząć się od konkurencyjnego i rygorystycznego systemu selekcji do służby oraz odpowiedniego wynagrodzenia, które stanowi ważne narzędzie do przyciągnięcia najlepszych kandydatów i utrzymania wysoce kompetentnego personelu¹⁵.

---

¹⁴ Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (SPT). Zob. Raport SPT z wizyty w Szwecji, CAT/OP/SWE/1, § 139-140.

¹⁵ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). Zob. Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2019) 9, § 69-71; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 24.

6. Obszary wymagające poprawy

6.1. Warunki bytowe

Ze względu na generalny remont budynku III Komisariatu Policji przy ul. Armii Krajowej 33, od 1 kwietnia 2018 r. policjanci i pracownicy placówki zostali przeniesieni do budynków mieszczących się na terenie Oddziałów Prewencji Policji w Łodzi przy ul. Pienistej 71. Rozumiejąc konieczność zapewnienia funkcjonowania jednostki w czasie prowadzonych prac remontowych, przedstawiciele Mechanizmu zwrócili uwagę na warunki bytowe znacznie utrudniające pełnienie służby i przeprowadzanie czynności z udziałem osób zatrzymanych. Tymczasowa siedziba ustanowiona została w budynku pełniącym niegdyś rolę stołówki, przez co nie zapewnia odpowiedniej infrastruktury koniecznej w codziennej pracy. Otwarta przestrzeń podzielona została za pomocą regałów i ścianek biurowych, co w efekcie spowodowało stworzenie boksów dla funkcjonariuszy i pracowników jednostki. W opinii KMPT warunki tam panujące uniemożliwiają w znacznym stopniu sprawne wykonywanie obowiązków służbowych. W budynku przebywają jednocześnie policjanci, pracownicy, ale także osoby zatrzymane i interesanci, którzy przyjmowani są w poszczególnych boksach. Okoliczności te budzą zastrzeżenia szczególnie w kontekście zapewnienia odpowiedniego poziomu prywatności podczas przeprowadzania czynności z udziałem osób zatrzymanych. Wątpliwe jest także przechowywanie dokumentacji zawierającej m.in. dane wrażliwe w miejscu dostępnym dla osób nieuprawnionych.

Mając na uwadze powyższe, KMPT zaleca Komendantowi Miejskiemu Policji w Łodzi podjęcie działań zmierzających do możliwie najszybszego powrotu funkcjonariuszy i pracowników jednostki do budynku przy ul. Armii Krajowej 33.

6.2. Prawo do informacji i mechanizm skargowy

Prawo do informacji stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur. Otrzymanie przez osobę pozbawioną wolności zrozumiałych i aktualnych informacji o istotnych kwestiach, np. przysługujących prawach, obowiązujących procedurach, sposobie składania skarg, zwiększa poczucie bezpieczeństwa, pozwala odgrywać aktywną rolę w zabezpieczeniu własnych praw, ułatwia dostęp do mechanizmów skargowych, przez co pełni rolę prewencyjną w zapobieganiu przemocy.

Znaczenie prawa do informacji i możliwości składania skarg podkreślają też standardy międzynarodowe oraz rekomendacje SPT i CPT¹⁶. W swoim ostatnim sprawozdaniu z działalności w 2017 r. CPT podkreśla, że efektywnie działające mechanizmy skargowe stanowią fundamentalną gwarancję prewencji tortur. Mogą nie tylko łagodzić napięcia między osobami pozbawionymi wolności i personelem, ale także poprzez zapewnienie, że skargi są traktowane poważnie, przyczynić się do budowania pozytywnych relacji. Państwa europejskie powinny więc zapewnić bezpośredni, bezpieczny i poufny dostęp do organów rozpatrujących skargi, który będzie dostępny we wszystkich miejscach zatrzymań. CPT wskazuje też zestaw standardów, które powinny być stosowane, aby był on w pełni efektywny i spełniał swoją zapobiegawczą rolę¹⁷.

W celu zwiększenia skuteczności dostępu do zewnętrznych mechanizmów skargowych KMPT rekomenduje, by przy wejściu do Komisariatu i na jego terenie wyeksponować dane teleadresowe instytucji stojących na straży praw człowieka - Rzecznika Praw Obywatelskich (wraz z numerem bezpłatnej infolinii 0 800 676 676), wybranych organizacji pozarządowych (np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Stowarzyszenia Amnesty International), właściwej miejscowo Prokuratury, Biura Spraw Wewnętrznych Policji.

6.3 Powiadomienie o zatrzymaniu

Prawo osób pozbawionych wolności do poinformowania wybranej przez siebie osoby o zatrzymaniu i miejscu pobytu, stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur. Takie zawiadomienie powinno nastąpić niezwłocznie po zatrzymaniu i po każdym przeniesieniu z jednego miejsca zatrzymania do innego. Datę, godzinę i tożsamość zawiadomionej osoby należy też odnotować w dokumentacji (np. protokole zatrzymania). Osoby zatrzymane powinny też otrzymać zwrotną informację, czy wiadomość o ich zatrzymaniu została przekazana wskazanej osobie¹⁸.

---

¹⁶ Zob. Wzorcowe reguły minimalne Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczące postępowania z więźniami (Reguły Mandeli), Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 17 grudnia 2015 r., Reguły nr 54, 55 i 56.; Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r., Zasada 10; Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.), art. 5 ust. 2; Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 67; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 43-44; Raport SPT z wizyty w Togo, CAT/OP/TGO/1, § 77-78; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 35-36; Drugi Raport Generalny CPT, CPT/Inf (92) 3, § 37; Dwunasty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2002) 12, § 44; Dwudziesty Siódmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, § 68-91; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 31.

¹⁷ Dwudziesty Siódmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, § 68-91.

¹⁸ Zob. Raporty SPT z wizyt na Ukrainie, z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 37-38 oraz CAT/OP/UKR/3, § 45-46; Raport SPT z wizyty w Mongolii, CAT/OP/MNG/1, § 45-46; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 23-24; Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2019) 9, § 66.

Delegacja ustaliła, że powyższe prawo jest respektowane w praktyce. Uprawnienie to jest jednak realizowane wyłącznie przez funkcjonariuszy Policji, niezależnie od powodu zatrzymania i charakteru czynu zabronionego, o którego popełnienie jest podejrzewana zatrzymana osoba.

W ocenie KMPT zatrzymany powinien mieć możliwość samodzielnego powiadomienia wybranej osoby o fakcie zatrzymania (np. za pośrednictwem telefonu), zaś tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, obowiązek informacyjny powinien być realizowany przez policjanta. Nie każdy bowiem powód zatrzymania uzasadnia aż tak restrykcyjne środki ostrożności, zaś brak kontaktu z osobą bliską (szczególnie dla nieletnich lub osób zatrzymanych po raz pierwszy) może stanowić dodatkową, nieuzasadnioną dolegliwość. Ponadto możliwość osobistego kontaktu zatrzymanego z osobą bliską umożliwia jej przekazanie ewentualnych informacji o złym traktowaniu, co umożliwia podjęcie odpowiedniej interwencji.

Zgodnie z zasadami ONZ niezwłocznie po zatrzymaniu oraz po każdym przeniesieniu z jednego miejsca aresztowania lub uwięzienia do innego, osoba aresztowana lub uwięziona będzie uprawniona powiadomić, bądź też domagać się od właściwego organu powiadomienia członków jej rodziny lub innych właściwych osób według swojego wyboru, o jej zatrzymaniu, aresztowaniu lub uwięzieniu, bądź o przeniesieniu i o miejscu, w którym jest przetrzymywana¹⁹.

KMPT zaleca umożliwienie osobom zatrzymanym samodzielne powiadomienie wybranej osoby o fakcie zatrzymania i miejscu przetrzymywania, a tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, realizację tego prawa za pośrednictwem funkcjonariusza Policji.

6.4 Monitoring i nagrywanie przesłuchań

Budynek, w którym tymczasowo mieści się III Komisariat Policji w Łodzi nie jest objęty monitoringiem wizyjnym. Także przesłuchania nie są nagrywane, mimo iż procedura karna przewiduje możliwość rejestracji obrazu lub dźwięku²⁰. Taka sytuacja w przypadkach braku obecności osoby trzeciej (np. obrońcy) stwarza ryzyko złego traktowania.

---

¹⁹ Zob. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r. - Zbiór zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie zatrzymania lub uwięzienia, Zasada 16.1.

²⁰ Zob. art. 147 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jednolity Dz.U. z 2018 r., poz. 1987).

CPT kilkakrotnie podkreślał, że rejestracja przesłuchań w formie elektronicznej (audio i/lub wideo) stanowi ważną dodatkową ochronę przed złym traktowaniem osób zatrzymanych. Dlatego też zaleca systematyczne rejestrowanie takich czynności. Rejestracji powinno też podlegać wstępne rozpytanie przez oficerów operacyjnych. CPT zaleca ponadto wyposażenie komisariatów w specjalne sale przesłuchań ze sprzętem audio i / lub wideo do rejestrowania przesłuchań policyjnych²¹.

Rejestracja czynności policyjnych może zapewnić kompletny i autentyczny zapis przebiegu rozmowy z zatrzymanym, znacznie ułatwiając w ten sposób zbadanie wszelkich zarzutów złego traktowania. Taki instrument służy też ochronie samych funkcjonariuszy przed bezpodstawnymi zarzutami fizycznego znęcania się lub nacisku psychologicznego. Elektroniczna rejestracja przesłuchań i rozpytań zmniejsza także możliwość, że oskarżeni fałszywie zaprzeczają, że w ogóle złożyli oświadczenia określonej treści²².

Eksperti podkreślają ponadto, że rejestracja przesłuchań policyjnych umożliwia zachowanie oryginalnych dowodów komunikacji werbalnej, ogranicza skargi na nadużycia Policji i może być też przydatna do celów szkoleniowych²³. Zmniejsza też ryzyko osłabienia dowodów z uwagi na wątpliwości, czy zeznanie lub wyjaśnienie zostało złożone dobrowolnie. Wyłączenie takich dowodów stwarza ogromne koszty dla wymiaru sprawiedliwości²⁴.

KMPT zaleca rejestrację dźwięku i obrazu podczas przesłuchań. Czynność ta może być dokonywana w pomieszczeniach służbowych przy użyciu mobilnego sprzętu audio-wizualnego lub w miejscu do tego celu wyznaczonym, wyposażonym w system rejestracji audio-wideo.

6.5 Rejestry

W wizytowanym Komisariacie nie prowadzono ewidencji wejść i wyjść z budynku. KMPT zaleca odnotowywanie w rejestrze przepustek jednorazowych daty i godziny wejścia i wyjścia każdej osoby z jednostki lub adnotacji o zatrzymaniu i przewiezieniu zatrzymanego w inne miejsce (np. do prokuratury, sądu, aresztu, szpitala, na czynności procesowe itd.). Taka praktyka pozwoli na określenie czasu przebywania osoby w placówce oraz wzmocni transparentność realizowanych z nią czynności. Prewencyjnie warto też przypomnieć

---

²¹ Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 16; Raport CPT z wizyty w Azerbejdżanie, CPT/Inf (2018) 37, § 42; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2018) 2, § 23; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 30; Raport CPT z wizyty w Rosji, CPT/Inf (2013) 41, § 28, pkt. 3.

²² Zob. Raport CPT z wizyty w Azerbejdżanie, CPT/Inf (2018) 37, § 42, przypis 5; Raport CPT z wizyty na Litwie, CPT/Inf (2018) 2, § 23, przypis 7.

²³ Zob. Seminar Report Seminar on combatting torture during police custody and pre-trial detention 22-23 March 2018 in Copenhagen, Denmark.

²⁴ Zob. 2017 Symposium on Procedural Safeguards in the first hours of police custody Outcome Report, APT, s. 22.

funkcjonariuszom o obowiązku systematycznego odnotowywania w rejestrze przepustek jednorazowych wymaganych informacji.

Dobrze prowadzony rejestr pobytu osób w jednostce stanowi ważne narzędzie kontroli oraz skuteczne zabezpieczenie przed złym traktowaniem. Na podstawie zapisów rejestru można bowiem ustalić, np. ile osób przebywa aktualnie w jednostce, z jakich powodów, w których znajdują się pomieszczeniach, jak długo interesant przebywał w budynku i jakie czynności były z nim realizowane. Wzmacnia to transparentność realizowanych czynności służbowych i ułatwia wykonywanie właściwego nadzoru i kontroli ze strony odpowiednich osób i instytucji.

Na kwestię właściwego rejestrowania obecności wszystkich osób przebywających w komisariatach Policji, zwracał uwagę CPT podczas wizyty na Ukrainie. Zalecił wówczas władzom, by obecność każdej osoby na komisariacie (niezależnie od przyczyny) była odpowiednio rejestrowana. Zapisy powinny określać w szczególności: kto został doprowadzony lub wezwany, przez kogo, na czyje zlecenie, o której godzinie, z jakiego powodu, w jakim charakterze (podejrzany, świadek, itp.), komu została przekazana dana osoba i kiedy osoba opuściła pomieszczenia Policji. Wszyscy funkcjonariusze powinni zostać też przeszkoleni w tym zakresie²⁵.

Na konieczność właściwej rejestracji osób zatrzymanych i ich statusu wskazuje też SPT, który podkreśla, że utrzymanie kompletnych i wiarygodnych zapisów dotyczących osób pozbawionych wolności jest jednym z podstawowych zabezpieczeń przeciwko torturom i stanowi niezbędny warunek skutecznego wykonywania gwarancji związanych z należyтым procesem, takich jak: prawo do zakwestionowania legalności zatrzymania oraz prawo zatrzymanego do szybkiego stawienia się przed sędzią²⁶.

SPT zaleca, aby rejestry policyjne obejmowały następujące informacje:

- datę i godzinę zatrzymania;
- czas przybycia do obiektu;
- powód zatrzymania;
- organ zarządzający zatrzymaniem;
- tożsamość funkcjonariusza dokonującego zatrzymania;
- datę, godzinę i powód przeniesienia lub zwolnienia;

---

²⁵ Zob. Raporty CPT z wizyty na Ukrainie: CPT/Inf (2014) 15, § 71; CPT/Inf (2017) 15, § 17; CPT/Inf (2018) 41, § 29, 44-45.

²⁶ Zob. Raporty SPT z wizyt na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 62-65; CAT/OP/UKR/1, § 49-52.

- informację o tym, gdzie dana osoba była przetrzymywana przez cały okres zatrzymania (np. numer celi);
- datę, godzinę i tożsamość osoby powiadomionej o zatrzymaniu (w tym podpis funkcjonariusza, który przystąpił do niniejszego powiadomienia);
- datę i godzinę: wizyty rodziny, pracownika służby zdrowia lub prawnika (lub złożenia wniosku o kontakt z prawnikiem lub lekarzem), pierwszego stawienia się osoby aresztowanej przed organem sądowym lub innym organem.

Funkcjonariusze powinni być odpowiednio przeszkoleni w zakresie prowadzenia rejestrów i powinni wprowadzać informacje po przybyciu zatrzymanego. W razie potrzeby informacje te powinny zostać udostępnione obrońcy oskarżonego²⁷.

6.6 Personel

Z informacji przedstawionej przez Zastępcę Komendanta III Komisariatu Policji wynika, iż w latach 2018-2019 policjanci pełniący służbę w KP III przeszli szkolenia dotyczące m.in.: taktyki i techniki przesłuchań, zasad użycia środków przymusu bezpośredniego, czy zasad realizacji konwojów i doprowadzeń.

KMPT widzi potrzebę merytorycznego wsparcia funkcjonariuszy i zaleca, by do programów szkoleń i kursów policyjnych włączyć zagadnienia związane z: Protokołem Stambulskim, komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem oraz przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu.

W ocenie KMPT odpowiednio dobrany i wyszkolony personel policyjny jest w stanie prawidłowo wykonywać swoje obowiązki, bez uciekania się do przemocy. Stanowi też skuteczną gwarancję chroniącą osoby pozbawione wolności przed torturami. Dzięki swojej wiedzy i doświadczeniu oraz możliwości kontaktu z zatrzymanymi, ma możliwość bieżącego monitorowania ich zachowania i wyłapywania niepokojących sygnałów, świadczących o złym traktowaniu. Zgodnie z regułą 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), *personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka.*

---

²⁷ Zob. Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 52.

W ocenie SPT szkolenie personelu powinno mieć charakter prewencyjny i obejmować funkcjonariuszy na wszystkich poziomach. Powinno mieć charakter przekrojowy, zawierając zasady i standardy w zakresie ochrony praw człowieka, ukierunkowane na zapobieganie torturom i innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu.

Na kwestie odpowiedniego doboru i kwalifikacji personelu, odpowiedzialnego za opiekę nad osobami w miejscach detencji, zwraca też uwagę CPT podkreślając, że: *Cały personel, łącznie z osobami wykonującymi wyłącznie obowiązki w zakresie dozoru, powinien przechodzić profesjonalne szkolenie, zarówno w czasie przyjęcia do pracy, jaki i w jej trakcie, a także otrzymywać odpowiednie wsparcie z zewnątrz oraz nadzór w wykonywaniu ich obowiązków*²⁸. Podczas ostatniej wizyty w Polsce w 2017 r. CPT podkreślił także, że należy dążyć do przeszkolenia personelu w zakresie rozwiązywania konfliktów oraz stosowania strategii i technik deeskalacji konfliktu na różnych poziomach komunikacji²⁹.

Szkolenia w wymienionym wyżej zakresie mają wartość prewencyjną i edukacyjną. Wspomniane szkolenia, zawierające w treści zasady i standardy w zakresie ochrony praw człowieka i znajomość podstaw pozytywnych oddziaływań psychologicznych, ukierunkowane są na zapobieganie torturom i innym formom przemocy i niewłaściwego traktowania.

7. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

I. Komendantowi III Komisariatu Policji w Łodzi:

1. poddawanie wszystkich zatrzymanych badaniom medycznym;
2. realizację prawa osoby zatrzymanej do kontaktu z adwokatem w warunkach zapewniających prywatność, poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariuszy;
3. sporządzenie listy adwokatów i radców prawnych wpisanych na listę Okręgowej Rady Adwokackiej w Łodzi oraz Okręgowej Izby Radców Prawnych w Łodzi oraz informowanie o jej istnieniu osób zatrzymanych i udostępnianie jej tym osobom w przypadku zgłoszenia takiej chęci;
4. rejestrację dźwięku i obrazu podczas przesłuchań;
5. utworzenie rejestru ewidencji wejść i wyjść na teren jednostki;

---

²⁸ Zob. Dziewiąty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (99) 12, § 33.

²⁹ Raport dostępny na stronie: <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-publishes-report-on-pola-1>

6. wyeksponowanie w widocznym miejscu przy wejściu do Komisariatu oraz na jego terenie danych teleadresowych: instytucji stojących na straży praw człowieka - Rzecznika Praw Obywatelskich (wraz z numerem bezpłatnej infolinii 0 800 676 676), wybranych organizacji pozarządowych (np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Stowarzyszenia Amnesty International), właściwej miejscowo Prokuratury, Biura Spraw Wewnętrznych Policji;
7. umożliwienie osobom zatrzymanym samodzielne powiadomienie wybranej osoby o fakcie zatrzymania i miejscu przetrzymywania, a tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, realizację tego prawa za pośrednictwem funkcjonariusza Policji;
8. włączenie do programów szkoleń i kursów policyjnych zagadnień związanych z: Protokołem Stambulskim, komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem oraz przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu.

II. Komendantowi Miejskiemu Policji w Łodzi:

1. podjęcie działań w kierunku poprawy sytuacji kadrowej w III Komisariacie Policji w Łodzi;
2. podjęcie działań zmierzających do możliwie najszybszego powrotu funkcjonariuszy i pracowników jednostki do budynku przy ul. Armii Krajowej 33;
3. zapewnienie środków finansowych na realizację zaleceń wymagających nakładów finansowych, w szczególności zabezpieczenie środków finansowych na polepszenie warunków materialnych.